

BAŞLANGIÇTAN BUGÜNE URFA BASINI

Kemal KAPAKLI*

1. Osmanlı Döneminde Basının Gelişmesi ve Yerel Basın

a. Anadolu Basınıni Başlatan Faktörler

Bilindiği gibi Osmanlı Devleti'nde iletişim faaliyetleri modernleşmenin bir vasıtası olarak başlar. 1839 yılında ilan edilen Tanzimat'tan önce merkezi yönetim tarafından verilen resmi bir bildiri, yerel yönetimlere "ulak" veya "tatar" adı verilen görevliler tarafından iletilirdi. Bunlar at sırtında bir yerden başka bir yere posta malzemesi taşırdı. Yerel yönetim gelen haberleri halka duyurmak için geleneksel iki aracı kullanırdı ki bunlar; tellallar ve imamlardı.

"Okuyucu" veya "haberci" diye bilinen tellallar çoğu zaman at sırtında kalabalık yerlere, kavşak noktalarına veya Pazar mahallerine gelerek yüksek sesle dinleyicilerin dikkatini çeker ve haberleri duyururlardı. Yine camilerde din görevlisi olarak çalışan imamlarda müslüman halka haberleri iletirdi. Bunun dışında halk, köy odaları, kahveler, hanlardaki sohbetler sırasında veya gezgin aşık ve çerçi adı verilen esnaflar kanalıyla haberleri resmi olmayan yollardan da öğrenilerdi.

Devletin sınırlarının genişlemesinden sonra Osmanlı merkez yönetimi bu yetersiz iletişim ağı nedeniyle büyük bir sıkıntı içine girer. Bu nedenle batılılaşma

* GAP Gazeteciler Cemiyeti Başkanı
Halen İ.U İletişim Fakültesi'nde
Doktora Yapmaktadır

hareketleri içinde yönetim ağırlıklı olarak modern iletişim sistemiyle ilgilenir. 1831 yılında ilk resmi gazete İstanbul'da yayınlanır. 1840 yılında yeni bir posta teşkilatı kurulur ve 1854'te telgraf servisi hizmete girer.¹

b. Osmanlı Basını

Basım sanatının 1729 yılında Osmanlı ülkesine girmiş olmasına ve İbrahim Mütefferrika tarafından kitaplar basılıp satılmasına rağmen, ülkede egemen olan aşırı taassup nedeniyle Türkçe gazetelerin ortaya çıkması yüz yıl daha gecikmiş , ilk gazeteler tıpkı kitaplarda olduğu gibi yabancı dilde ve genellikle Fransızca olarak yayınlanmıştır. Türkiye'de ilk gazeteyi Fransız devrimini izleyen yıllarda Fransızlar çıkarmışlardır.²

Ülkemizin basın ve yayın tarihini incelerken, Türkçe olarak 1 Kasım 1831'de yayınlanan Takvim-i Vekayi adlı gazeteyi basın tarihimizin başlangıç noktası olarak almak zorundayız. Zira, bundan önce Osmanlı topraklarında yayınlanan gazeteler azınlıkların ve yabancıların kendi dillerinde çıkardıkları gazetelerdir.

İlk Türkçe gazete olan Takvim-i Vekayi'nin yayınlandığı, II. Mahmut, Abdülmecit ve Abdülaziz'in padişahlık yıllarını kapsayan "Tanzimat Dönemi" olarak nitelendirilen dönem bir anlamda da, Türk basınının doğuş dönemidir. Zira, ilk gazeteler bu dönemin ürünleridir. Bu dönemde, çok kısa bir zaman sürecinde irili ufaklı bir çok gazetenin yayın hayatına girdiğini görüyoruz.

Hükümet tarafından çıkarılan ilk Türkçe gazete Takvim-i Vekayi'in çıkış nedenleri Mukaddeme-i Takvim-i Vekayi başlığı altında ve özel bir sayıda ifade edilmiştir. Önsözde; günün önemli olaylarını ve resmi haberlerini o güne kadar özel bir deftere yazan "Vak'anüvis"lerin bu olay ve haberleri çıkacak basılı mevkutede yazacakları belirtilmektedir.

Görülüyor ki, ülkemizde basın, diğer ülkelerde olduğu gibi siyasal, sosyal ve ekonomik olaylar karşısında halk kitlesini aydınlatmak, kamu oyunu etkilemek yolunda topluma duyulan isteklerden doğmamıştır. Hükümet'in yaptığı işleri halka duyurmak amacıyla, özel buyrukla ortaya çıkmış, zamanla halkı aydınlatmak, kamu oyunu etkilemek niteliğini kazanmıştır.

Türk gazeteciliğinin doğuş safhasının ilk dönemi, resmi bir gazete olan Takvim-i Vekayi ve yarı resmi nitelikteki Ceride-i Havadis ile başlamıştır. İkinci dönemi ise, Tercüman-ı Ahval ve Tasvir-i Efkar'ın

yayınlanması ile tescil edilen ve hakiki anlamda Türk gazeteciliği olarak nitelendirilen dönemdir.

Takvim-i Vekayi yalnız olayları tespit eden, Ceride-i Havadis ise, bunlara ek olarak batıdan bazı bilgiler ve olaylarla ilgili haberler aktaran gazetelerdir. Bu doğuş ve gelişme döneminde ilk siyasi makaleleri sütunlarına koyan, kendinden öncekilere göre bir gazete niteliğine bürünen ve fikir gazeteciliği çığırını açan Tercüman-ı Ahval'dir. Açılan bu çığırıda daha çok emek ve titizlikle yayın hayatına giren ikinci gazete ise; Şinasi'nin çıkardığı Tasvir-i Efkar'dır. Yazılarında "milliyet", "meşrutiyet" ve "reisicumhur"dan sık sık söz eden Şinasi;"Halk ancak gazete aracılığı ile kendini ilgilendiren konularda düşüncelerini belirtebilir. Bunun içinde gazete, her kültürlü ulus için gereklidir" diyerek, basının önemine işaret etmiştir.

Tüm bunlara rağmen, Tanzimat basınının tipik özelliği, siyasal ve sosyal konularda yazı yazabilecek bir yazar kadrosundan yoksun oluşudur. Gazetelerin içeriğinde dil ve edebiyat sorunlarına ağırlık verilmiştir. Bu nedenle Tanzimat döneminin edipleri, ilk gazeteciler olmuşlardır.

Fransız devriminin etkisiyle özgür düşünceye ve demokrasi fikrine büyük ölçüde değer veren ve batı ile ilişkiler kuran edebiyatçılarımız, batılı yazar ve düşünürleri taklitle işe başlamışlar, yazılarında parlamenter sistemi savunmuşlardır. Bu dönemde gazeteler daha çok halka haber ve ansiklopedik bilgi veren birer organ halinde çıkmışlar, dil ve edebiyat sorunlarına geniş yer vermişlerdir. Bu dönem basınının karakteristiğini, yabancı gazetelerden dış olaylarla ilgili haberleri çevirmek, olanaklar ölçüsünde yurt haberleri vermek, "Tevcihat" başlığı altında padişah tarafından onaylanan tayin ve terfi işlemlerini sütunlarına geçirmek ve sık sık okuyucu mektupları yayınlamak şeklinde özetlemek mümkündür.³

1. Osmanlı'da Yerel Basın:Vilayet Gazeteleri

a. Genel Görünüm

Osmanlı mahalli idarelerinde ilk büyük düzenleme, eyalet sisteminin kaldırılarak vilayet sistemine geçişle ilgili 7 Kasım 1864'te çıkarılan nizamnameyle yapılmıştır. Bu konudaki ilk uygulama da , söz konusu nizamnamenin çıkmasından önce , 8 Ekim 1864'te yayımlanan "Tuna Vilayet Nizamnamesi" ile başlatılmıştır. 1865'te Bosna Vilayetinin kurulması için ayrı bir nizamname çıkarılmış, bunu Suriye, Erzurum, Halep, Edirne vs. vilayetlerinin kurulması izlemiştir.⁴

Vilayetler oluşturulurken, her merkezde birer matbaa kurulmuştur. Bu matbaalarda öncelikle kırtasiye işlerine ağırlık verilmiş, yıllıklar, takvimler, dini, edebi ve bilimsel eserler de basılmıştır. Bu arada birçok ilde yine aynı matbaalarda "Resmi Vilayet Gazetesi" çıkarılmıştır.

Bunun ilk örneği; Niş, Silistre ve Vidin'in birleştirilmesiyle oluşturulan Tuna Vilayetinde 14 Mart 1865'te Türkçe-Bulgarca yayımlanan "Tuna" gazetesidir. Bu gazete 1 Eylül 1877'de yayın hayatına son vermek zorunda kalmıştır.

Giderek yaygınlaşan bu uygulama sonucu , 1876 yılında Osmanlı Devleti'nin İstanbul dışında kalan yörelerinde 22'si vilayet gazetesi olmak üzere 29 gazete yayımlanmaktaydı. Bunların 11'i bugünkü Türkiye sınırları içindeydi.⁵

b. Vilayet Gazetelerinin Adları, Kuruluş Tarihleri ve Çıktıkları Yer

1876 ve takip eden yıllarda İstanbul dışında yayımlanan gazetelerin adları, kuruluş yerleri, tarih ve kullanılan dil şöyledir:⁶

Yıl	Vilayet	Ad	Dil
1865	Tuna	Tuna	Türkçe-Bulgarca
1865	Şam	Suriye	Türkçe-Arapça
1866	Trablusgarp	Trablusgarp	Türkçe-Arapça
1867	Halep	Gadir-el Fırat	Türkçe-Arapça
1867	Girit	Girit	Türkçe-Rumca
1868	Edirne	Edirne	Türkçe-Rumca
1868	İşkorda	İşkorda	Türkçe
1868	Yanya	Yanya	Türkçe-Rumca
1869	Diyarbakir	Diyarbakir	Türkçe-Ermenice
1869	Bursa	Hüdavendigar	Türkçe-Ermenice
1869	Halep	Fırat	Türkçe-Arapça
1869	Konya	Konya	Türkçe-Rumca
1869	Selanik	Selanik	Türkçe-Rumca
1869	Trabzon	Trabzon	Türkçe-Rumca
1869	Bağdat	Zevra	Türkçe
1872	Kastamonu	Kastamonu	Türkçe
1872	Adana	Seyhan	Türkçe-Rumca
1872	Yemen	Yemen	Türkçe
1873	Manastır	Rumeli	Türkçe
1874	Ankara	Ankara	Türkçe
1874	İzmir	Aydın	Türkçe

Yıl	Vilayet	Ad	Dil
1877	Üsküp	Kosova	Türkçe-Sırpça
1878	Sivas	Sivas	Türkçe
1882	Rodos	Cezair-i Bahri Seyd	Türkçe-Rumca
1884	Manastır	Manastır	Türkçe
1884	Musul	Musul	Türkçe
1888	Beyrut	Beyrut	Türkçe-Arapça
1903	Kudüs	Kudüs	Türkçe-Arapça
1908	Hicaz	Hicaz	Türkçe-Arapça

c. Vilayet Gazetelerinin İçerikleri

Vilayet gazetelerinde padişah ile ilgili haberler öncelikle yer almaktadır. Bunun yanı sıra, kamu görevlilerinin atama, yükselme ve ödüllendirilmeleri, yeni yasa, yönetmelik düzenlemeleri, Hükümet, vilayet ve kamu kuruluşlarının çalışmaları, demiryolu, yol , telgraf hattı yapımları, sağlık konuları, yerel okul sınavları ve ödül dağıtım törenleri, hocaların gidişi, et, ekmek fiyatları, şiddetli yağmur ve kar yağışları, doğal afetler, kolluk kuvvetlerinin başarıları, valilerin konuşmaları ve yazıları, savaşlar, yeni silahlar, buluşlar, yabancı konsolosların gezileri vilayet gazetelerinde yer alan haberler arasındadır. ⁷

Açıkça görülmektedir ki, Vilayet gazeteleri Anadolu basınına öncülük, önderlik ve rehberlik etmişlerdir. Vilayet gazeteleri yoluyla birçok yörede ilk kez süreli yayın çıkarılmıştır. Gazetelerin basıldıkları matbaalar, kamu işlerinin yanı sıra özel kesimin işlerine de açık tutulmuş, böylece yerel basının başlaması ve saygınlık kazanması yolunda önemli bir adım atılmıştır. Matbaalarda çalışan personel önceleri çoğunlukla İstanbul'dan gelmiş, ancak zaman içinde bölgeden de matbaacılar yetiştirilmiştir. Bazı vilayetlerde "sanat okulları", "sanayi okulları" açılmış, matbaalar birer uygulama yeri haline getirilerek matbaacılık eğitimi verilmiştir. Birçok vilayette, yayımlanan gazete yörenin ilk süreli yayını olduğu için, gazeteciliğin alfabesinden başlanılarak, kitlenin basın aracılığıyla eğitilmesinde önemli adımlar atılmıştır. Vilayetlere ilişkin nizamnameler, "gazetelerde yer alacak resmi ve gayri resmi tüm yazıların vilayet mektupçusunun sorumluluğu altında olduğunu" belirttiğinden yazıların büyük bölümü mektupçular tarafından kaleme alınmıştır. Vilayetlerde mektupçu olarak görev yapan kişilerin çoğu, gazetecilik ve yazarlık deneyimine sahip kişilerdir. Ancak birçok yörede "kalemi kuvvetli kişilerden" bir yayın kurulu da oluşturulmuştur. Bazen de yörenin aydınları, vilayette resmen görev

alarak gazetelere yazı yazmışlardır. Gazetelerde zaman zaman şiirlere , inceleme ve araştırmalara, tarih çalışmalarına da yer verilmiş, böylece taşra kültürüne olumlu bir hareketlilik getirilmiştir. Basının, İstanbul'un tekelinden çıkmasına neden olan Vilayet gazeteleri, Osmanlı Devleti'nin egemenliği altında bulunan yörelerde , gazeteciliğin yaygınlık kazanmasında önemli rol oynamıştır. Anadolu'da birçok ilin basın tarihleri vilayet gazeteleriyle başlamaktadır. ⁸

1908 hareketinden sonra ülkenin birçok yerinde bir anda çok sayıda süreli yayının çıkması, vilayet gazetelerinin yüklendikleri işlevleri ne ölçüde yerine getirdiklerinin bir kanıtı olarak görülebilir.

1908 yılının başında, Osmanlı topraklarında 120 dergi ve gazete yayımlanmıştır. Meşrutiyet'in ilk 7 ayında ise 730 imtiyaz başvurusu yapılmıştır. İzmir-Aydın bölgesinde 110, Suriye-Lübnan bölgesinde 85, Selanik'te 57 imtiyaz başvurusu kaydedilmiştir. Bu dönemde ülke çapında gazete çıkmayan tek vilayet kalmamıştır.⁹ Mütareke ve Kurtulu- Savaşı dönemlerinde yayımlanan gazete sayısında önemli bir düşüş olmuştur. Bir anlamda basın duraklama dönemine girmiştir.

d. Anadolu Basının Özellikleri

Aslında Anadolu Basını, "Milli Mücadele" yıllarından bu yana sesini duyurmak için mevcut imkanlarını zorlayarak yayınına devam eden, bir yandan milli hareketin öncülüğünü yaparken, Anadolu'da düşman işgali karşısında gösterilen tepkilerin sesi haline gelmiş yerel gazeteler topluluğudur.

Yerel sorunları objektif ve doğru bir biçimde dile getirerek sağlıklı bir kamuoyu oluşturabilen, yörenin sesini yansıtabilen, toplumsal, ekonomik, kültürel ve siyasal gelişmeleri yöre halkına aktarabilen gazeteler, Anadolu Basını'nı oluşturmaktadır.

Anadolu Basını, haber açısından yayımlandığı yöredeki olaylara ağırlık veren, yörenin kalkınması ve gelişmesi için çaba harcayan, ulusal konularda kamuoyu oluşturan yayın organlarıdır.¹⁰

Anadolu Basını, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunda önemli görevler üstlenmiş bir basındır. Bu görevleri yerine getirirken, ulusal birlik ve bütünlük ilkesinden asla taviz vermemiştir. Nitekim Atatürk, Anadolu Basını'nı, üstlendiği yüce görevi başarmasından ötürü , "fazilet adaları" olarak adlandırmıştır. ¹¹

Bu yönüyle yerel basın, demokrasi anlayışının yerleşip kökleşmesinde, çok partili parlamenter rejimin ve katılımcı demokrasinin tabana yayılmasında kamu görevi yapmış ve yapmaktadır. Anadolu Basını ayrıca, devletle vatandaş arasındaki diyalogun kurulmasında önemli katkılarda bulunmuştur. Anadolu Basını, Türk toplumunun ekonomik, siyasal, sosyal ve kültürel özelliklerini yansıtan bir ayna gibidir.

3. Urfa Basınının Öncü Gazeteleri

a. Vilayet Gazetesi:URFA

Urfa, Osmanlıların eline geçtikten sonra Diyarbakır Eyaletine bağlanmıştı. XVI.yy'da nüfus yoğunluğu bakımından eyaletin dördüncü büyük kenti haline gelen Urfa, Halep Vilayetine bağlandı. 1867 Vilayet Nizamnamesi, Urfa Sancağı'nın Halep Vilayeti'ne bağlı olduğunu kaydetmektedir. 1892 Devlet salnamesi, Halep Vilayeti'nin 1877'deki yönetsel bölümünü koruduğunu göstermektedir. Urfa sancağı, II. Meşrutiyet'ten sonra Halep Vilayeti'nden ayrılarak bağımsız sancak oldu.¹²

Urfa Sancağı'nın bağlı olduğu Halep Vilayeti'nde ilk Vilayet gazetesi 1867 yılında Türkçe-Arapça dille "Gadir el-Fırat" adıyla çıkmış olmasına rağmen, sancak merkezi olarak ilk gazetesini 1925 yılında çıkarabilmiştir. 1925'te Vali Fuat Bey ilk basimevini kurmuş ve Urfa adıyla ilk gazete yayınlanmıştır. 1927 tarihli Urfa Salnamesi'nde "Matbua-i Vilayet" başlığı altında; "Vali Fuad Beyin Vilayete tayininden bir müddet sonra 1924 senesinde ilk defa Urfa'da idare-i mahsusiye tarafından ikibin kûsur lire sarfıyla bir tab makinası celb ve peyder pey nevakısı ikmal edilerek matbua tesis edilmiştir. Elyevm URFA namıyla intişar eden vilayetin resmi ceridesi ve devair hükümetin evrak ve defteri ve halkın tab'a muhtac evrakı bu matbaada tab edilmektedir" denilmektedir.¹³

Vilayet gazetesi hüviyetinde olan bu gazete uzun süre haftalık olarak yayınlanmış, 1949 yılında gûnaşırı çıkmaya başlamıştır. Aynı yıl "Yeni Urfa" adını alan gazete 1960'a kadar CHP'nin yayın organı olarak yayınlanmış ve 1960 tarihinde kapanmıştır.

Gazetenin ilk sayısında Vali Fuat Bey "Mukaddime" başlığı altında yazdığı başyazıda gazetenin çıkarılışını ve amacını şöyle izah etmektedir:

"Büyük inkilabımızdan sonra fikren, ruhen yükselen; medeni mevcudiyetler içinde hürriyetini , hakk-ı hayatını sezen vilayetleri-

miz halkını birbirine tanıtmak ve aralarında içtimai rabitaları tahkime çalışmak vatan mefhumunun icabettiği bir zarurettir.

Mes'ud inkilabımızın üzerinden zaman geçtikçe bu zaruretin kıymet ve ehemmiyetini daha ziyade takdir edileceğinden şüphe yoktur.

Cenub hududundaki vilayetlerimiz arasında mevkiyen ehemmiyet-i mahsusayı ve tarihen şamil bir şöhreti ve her türlü terakki ve ümrana büyük kabiliyeti haiz bulunan Urfa şehri ve vilayeti hakkında umumi ve sahih malumatı muhtevi bir eserin vücuda getirilmesini vilayete geldiğim günden beri tasavvur etmekte idim.

1927 senesi Meclis-i Umumiyesi içtimanda tefsilen izah edilen bu tasavvuratım aza-i muhteremenin tasvibine mazhar olmuş ve binaenaleyh Urfa eserinin tahrir ve tab'ı için icab eden tahsisat kabul edilmişti.

Muallim Rasim Nabi ve Matbua-i Vilayet Müdürü Nureddin Nabi Beylerin mesaisiyle vücuda gelen bu eserin tertib ve tetkike aid noksanları Vilayet Müftüsü Hasan Efendi ile Muhasebe-i Hususiye Müdürü Bahaeddin ve Hocazade Şükrü beklerden müteşekkil heyet tarafından ikmal edildi. Bu eserde istihdaf edilen gaye vilayetin ahval-ı umumiyesini bütün vatandaşlara tanıtmaktır.

Memleketin hayat-ı irfanına yeni bir devre-i inkilab açan Cumhuriyetimize ve onun banisi büyük halaskarımıza nihayetsiz şükranlarımı takdim ile mübahiyim.

Urfa Valisi Fuad
24. Teşrin-i Sani¹⁴

b. Urfa'da İlk Özel Gazeteler

1925 yılında Vali Fuad Bey'in ilk basım evini kurup, aynı yıl "Urfa" adıyla haftalık bir gazete çıkarılmasından üç yıl sonra Urfa'da ilk özel gazete kazası olan Siverek'te yayımlanmıştır. 1928 yılında Siret Bey tarafından "İrfan" gazetesi haftalık olarak çıkarıldı. 1928 Ağustos'unda yayın hayatına başlayan "İrfan" gazetesi 1928 yılı Kasım ayında kapandı. 1929 yılı başında Siret Bey bu kez "Halkın Sesi" ismiyle yeni bir gazete çıkardı. Haftalık olarak yayınlanan Halkın Sesi gazetesi 1930 yılında Siret Bey tarafından Mardin'e götürülerek yayını orada sürdürdü. Aynı yıl içersinde Siverek'te İrfan Gazetesi "İrfan üç yaşında" başlık haberiyle yeniden haftalık olarak yayın hayatına başladı. Zaman zaman yayınına ara vermesine rağmen İrfan gazetesi halen haftalık olarak yayınlanmaktadır.

Urfa merkezde ilk özel gazete ise 1930 yılında yayımlanmıştır. 1930 yılında Eczacı Musa Kazım (YAZGAN) tarafından haftalık olarak "Milli Gazete" çıkarıldı. Cumartesi günleri 30X40 ebadında iki yaprak olarak çıkarılan bu gazete yayını 1934 yılına kadar sürdürdü. Şubat 1934'te "Yenilik" adında bir gazeteyi Celal Özbek çıkarmaya başladı. İdare Müdürlüğünü de Celal Özbek'in yaptığı gazetenin Umumi Neşriyat Müdürü Namık Eralp'ti. Gazetenin adı altında "Günlük Cumhuriyet Halk Gazetesi" ibaresi yer almaktaydı. Lami Akgün tarafından 1936 yılında "Akgün" gazetesi çıkarıldı. Urfa basınının en uzun yaşayan yayın organlarından biridir. Haftalık ve bir süre günlük olarak yayını sürdürmüş ve çeşitli el değiştirmelerden sonra 1976 yılında kapanmıştır. 1938 yılında Ali Rıza Bey tarafından haftalık "Işık" gazetesi yayınlanmış, bu gazete 1940 yılında yayın hayatına son vermiştir.¹⁵

1938 sonrasında duraklayan Urfa basın hayatı 1950'lerden başlayarak belirgin bir canlılık kazanmıştır. Çok partili dönemin ilk gazetesi "Demokrat Urfa" adıyla merkez ilçede yayına girmişti. Celal Ulusoy'un kurduğu gazetenin yönetimine 1952 yılında Celal Özbek, daha sonra da Ahmet Haberveren katılmıştır. Çıktığı ilk yıllar haftalık ve bir süre de haftada iki gün olarak yayını sürdüren gazete 1972 yılında kapanmıştır. 1951 yılında Sami Akgün tarafından "Demokrat", aynı yıl Ahmet İşgör ve Halil Güneş tarafından "Urfanın Sesi", 1952 yılında ise Naci İpek ve Celal Ulusoy tarafından "Urfa", 1954 yılında Mehmet Akça tarafından da "Feryad" gazetesi çıkarılmıştır.

Bunlardan muhteva açısından en zengin olan, edebiyat ve folklor çalışmasına da yer veren Feryat gazetesi idi. Demokrat ve Urfanın Sesi gazeteleri yerel haberlere, Demokrat Urfa ise ilanlara ağırlık vermişti. "Demokrat" gazetesi, Demokrat Parti hareketinin getirdiği hava içerisinde çıkmaya başlayan "İKTİDARCI" gazetelerdendi. Haftada iki kez yayınlanan "Urfa" gazetesi ise yayınlarını daha çok muhalefet gazetesi niteliğinde sürdürmüştür. Haftada iki gün çıkan "Urfa" gazetesi 1954 yılında kapanmıştır. Aynı yıl Naci İpek tarafından "Karakoyun" gazetesi çıkarıldı. Muhalefet gazetesinin niteliğinde haftada iki gün yayınlanan Karakoyun gazetesi bir kaç defa el değiştirdikten sonra 1969 yılında "Bizim Karakoyun" adıyla yayını sürdürmüştür. ¹⁶ 1960'ların ilk gazeteleri arasında Fırat(1960), Urfa Postası (1963), Viran-ehir (1965), Şafak (1965), Doğuş (1965), Me-ale (1966), Hudut Eli (1966), Kalkınan Birecik (1967) sayılabilir.

Harran Ovası'nın sulanmasında Fırat Nehri'nin öneminden söz eden yazılara geniş yer veren Fırat gazetesi dönemin en etkili sesidir. Naci İpek ve Hasan Soyak'ın çıkardığı gazetenin yayını 1964 sonrasında Hasan Kapaklı sürdürdü. Gazete 1967'de kapandı. Fethi Döğücü'nün kurduğu "Şafak"ı 1970 sonrasında A. Fethi Döğücü yayınladı. Sanat haberlerine ve sanat çalışmalarına iç sayfalarını ayıran gazete bu yönüyle ilin önemli gazetelerinden biriydi. Hudut Eli ve 1975'te yayına giren Büyük Ay (Behiç Ayhan), Güne- (Mehmet Çalışkan) gazetelerinin 1976'da Şafakla birleşmesiyle gazete daha geniş bir yazar kadrosuna kavuşarak günlük çıkmaya başladı. 1970'lerde Türkiye, Yeni Haber, Hizmet, Güneydoğu, Pınar Sesi, Akçakale , Özgür yayın hayatına girmiştir.

Ömer Okutan'ın çıkardığı Hizmet gazetesi Şanlıurfa'nın ilk otomatik dizgi makinası ile çıkarılan günlük gazetesidir. Hizmet günlük olarak yayınlanmaya başlayınca yukarıda da ifade edildiği gibi resmi ilandan pay alabilmek için Şafak, Hudut Eli, Büyük Ay ve Güneş gazeteleri birleşerek "Şafak" adıyla günlük olarak yayınlanmaya başladı.

Kemal Kapaklı'nın 1978 yılında kurduğu Güneydoğu Gazetesi ise, Şanlıurfa'nın paralı özel reklam alan, bayilerde satışı yapılan ve ofset olarak yayınlanan ilk gazetesidir.

1989 yılında Reha, 1994 yılında ise günlük olarak Ufuk gazeteleri yayın hayatına girmiştir. Bunlardan bugün merkez ilçede yayını günlük olarak sürdüren dört gazete bulunmaktadır. Güneydoğu (Kemal Kapaklı, 1978), Hizmet (Ömer Okutan, 1976), Reha (Recai Ayhan, 1988), Ufuk (Süleyman Tatar, 1994). 17

c. Dergiler

Urfa'da 1950'lerin sonunda yayınlanmaya başlayan dergilerin çoğu kısa ömürlü olup bir süre sonra kapanmıştır. 1958'de Cemal Kayar'ın çıkardığı "Derya" bu dergilerin ilkidir. Bu dergi aylık olarak 9 sayı çıktıktan sonra kapanmıştır. Yazarları ve kurucuları içinde Abdülkadir Billurcu, Nihat Armağan, Zübeyir Yetik, M. Akif İnan gibi tanınmış imzalar yer alıyordu.

1966 yılında Naci İpek tarafından çıkarılan "Anzelha" iki sayı çıktıktan sonra kapanmış, 1978 yılında dergi bu kez Naci İpek, Kemal Kapaklı ve Müslüm Akalın tarafından tekrar çıkarılmış ancak, 7 sayı çıktıktan sonra tekrar kapanmıştır.

1966 yılında Mehmet Taplamacı ve A. Fazıl Döğücü tarafından "Balıklıgöl" dergisi çıkarılmış, bu dergi de 8 sayı çıktıktan sonra kapanmıştır. 1967 yılında Balıklıgöl'ün kapanmasından sonra "Nabi" dergisi yayına girmiştir. Sabri Haberveren tarafından çıkarılan bu dergi 19 sayı çıktıktan sonra kapanmıştır. Urfa'nın en uzun ömürlü dergisi Harran'dır. 1979 yılında yayınlanan Harran dergisinin 18. sayıya kadar sahipliğini A. Fehmi Apaydın, 19. sayıdan 24. sayıya kadar da Yusuf Demirkol yapmıştır. Dergi 24. sayısını tamamladıktan sonra yayını 1983 yılında durdurmuştur. Derginin iki cildi Urfa'nın ansiklopedisi durumundadır.¹⁸

c. Şanlıurfa'da Basın-Yayın Hayatı

Bugün Şanlıurfa'da aşağıdaki Basın-Yayın organları faaliyetlerini sürdürmektedir.¹⁹

Mahalli Gazeteler

Gazetenin Adı	Kuruluşu	Sahibi	Baskı Tekniği	Y. Periyodu	Yayın Yeri
Hizmet	1976	Ömer Okutan	Ofset	Günlük	Şanlıurfa
Güneydoğu	1978	Kemal Kapaklı	Ofset	Günlük	Şanlıurfa
Reha	1988	Recai Ayhan	Ofset	Günlük	Şanlıurfa
Ufuk	1993	Mehmet Canbek	Tipo	Günlük	Şanlıurfa
Yenidoğuş	1998	Müslüm Aktürk	Ofset	Haftalık	Şanlıurfa
Gap Gündemi	1998	Veysel Polat	Ofset	Aylık	Şanlıurfa
İrfan	1984	Osman Güyüç	Tipo	Haftalık	Siverek
Öz Viranşehir	1995	Reşit Dağ	Tipo	Haftalık	Viranşehir
Kalkınan Birecik	1985	Enver Düzyol	Tipo	Haftalık	Birecik
Halkın Sesi	1996	Muzaffer Yiğitbaşı	Tipo	Haftalık	Birecik
Suruçun Sesi	1993	Mehmet Demirli	Tipo	Haftalık	Suruç

Mahalli Televizyonlar

Adı	Kuruluşu	Sahibi	Yayın Alanı	Yayın Süresi (Saat)
Güneydoğu	1994	Kemal Kapaklı	İl Hudutları	16
ŞanlıUrfa	1993	Mustafa Keşkiş	Urfa Merkez	16

Mahalli Radyolar

Adı	Kuruluşu	Sahibi	Yayın Alanı	Yayın Süresi (Saat)
Güneydoğu FM	1993	Kemal Kapaklı	Şanlıurfa İli	18
Harran FM	1993	Nasih Küçüköğlü	Şanlıurfa İli	18
Tempo FM	1993	Orhan İzol	Şanlıurfa Merkez	18
Mega FM	1993	Nuri Olgun	Şanlıurfa Merkez	18
Karacadağ FM	1994	Mehmet Ural	Şanlıurfa Merkez	18
Medya FM	1995	Kadir İkbal	Şanlıurfa Merkez	18

DİPNOTLAR

- * HR. Ü. Şanlıurfa Meslek Yüksek Okulu Pazarlama ve Reklamcılık Programı Başkanı
- 1 Haluk Harun Duman, *Anadolu'da Türkçe Basın (1867-1922)*, (Basılmamış Ders notları, M.Ü. İletişim Fakültesi, 1997)
- 2 Nuri İnuğur, *Basın ve Yayın Tarihi*, 2.b. İstanbul. Çağlayan Kitapevi, 1982. S.165.
- 3 *İnuğur*, s.175.
- 4 Atilla Girgin, *Yerel Gazetecilik*, (Basılmamış Ders Notları. M.Ü. İletişim Fakültesi.1996) s.3.
- 5 Atilla Girgin, *Türkiye'deki Yerel Basının Gelişmesi*. İstanbul. Türkiye Gazeteciler Cemiyeti Yayınları.1997,s.16
- 6 *Girgin*, s.17
- 7 Bülent Varlık, *Yerel Basının Öncüsü Vilayet Gazeteleri*. Tanzimattan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi. Cilt 1. S.99-102.
- 8 Orhan Koloğlu, *Osmanlı'dan Günümüze Türkiye'de Basın*. 2.b. İstanbul, İletişim Yayınları. 1994. S.22
- 9 "*Türkiye Basını*". Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi. Cilt 1.
- 10 İsa Kayacan, *Basınımızın Anadolu Cephesi*. Ankara: Ece Yayınları. Ağustos 1966. S.57
- 11 Girgin, *Yerel Gazetecilik* s. 46
- 12 Kemal Kapaklı, *İşte Urfa*. Şanlıurfa: Güneydoğu Yayıncılık.1995. s.12
- 13 Kemal Kapaklı, *Urfa Hakkında Salname*. Şanlıurfa: ŞURKAV Yayınları :19. 1998. S.64
- 14 Kapaklı, "*Urfa Hakkında Salname*" s.8
- 15 Kapaklı, "*İşte Urfa*". S.149
- 16 Mehmet Atilla Mara-. *Peygamberler Şehri Şanlıurfa*. Şanlıurfa Belediyesi Kültür Hizmetleri Serisi. 1997.s.72
- 17 *Maraş* s.73.
- 18 *Maraş*. s.73
- 19 *Her Yönüyle Şanlıurfa İl Yıllığı*. Şanlıurfa Valiliği Yayını, 1997. S.136

KAYNAKÇA

- * Duman, Haluk Harun, "*Anadolu'da Türkçe Basın (1867-1922)*". (Basılmamış Ders Notları. M.Ü. İletişim Fakültesi, 1997)
- * Girgin, Atilla. "*Yerel Gazetecilik*". (Basılmamış Ders Notları. M.Ü. İletişim Fakültesi, 1996)

- * Girgin, Atilla. *"Türkiye'deki Yerel Basının Gelişmesi"*. İstanbul: Türkiye Gazeteciler Cemiyeti Yayınları. 1997
- * *"Her Yönüyle Şanlıurfa İl Yıllığı"*. Şanlıurfa Valiliği Yayını. Şanlıurfa, 1997
- * İnuğur, M. Nuri. *"Basın ve Yayın Tarihi"* İstanbul: Çağlayan Kitabevi. 1982
- * Kapaklı, Kemal. *"İşte Urfa"*. Güneydoğu Yayıncılık, Şanlıurfa. 1995
- * Kapaklı, Kemal. *"Urfa Hakkında Salname"*. ŞURKAV Yayınları: 19. Şanlıurfa, 1998
- * Kayacan, İsa. *"Basınımızın Anadolu Cephesi"* Ankara: Ece Yayınları, Ağustos 1996
- * Koloğlu, Orhan. *"Osmanlı'dan Günümüze Türkiye'de Basın"*. İstanbul: İletişim Yayınları. Aralık, 1994
- * Maraş, Mehmet Atilla. *"Peygamberler Şehri Şanlıurfa"*. Şanlıurfa Belediyesi Kültür Hizmetleri Serisi, 1997
- * *"Türkiye Basını"*. Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi. Cilt. 1.
- * Varlık, Bülent. *"Yerel Basının Öncüsü Vilayet Gazeteleri"*. Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi. Cilt,1